

Länsstyrelsen
Värmland

Naturvård
Laura Hedberg

BESLUT

Datum
2014-06-11

Sida
1(7)
Referens
511-7563-2011

BILDANDE AV NATURRESERVATET KLÄMMESHÖJDEN, KRISTINEHAMNS KOMMUN

BESLUT

Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) förklarar Länsstyrelsen det område som avgränsas med den svarta heldragna linjen på kartan i bilaga 1 som naturreservat.

Naturreservatets namn ska vara Naturreservatet Klämmeshöjden.

Syfte med reservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets naturskogar, som delvis är påverkade av plockhuggning och bete, och andra ingående naturtyper samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska uppnås genom att skogsmark, myr och övriga naturtyper med dess flora och fauna utvecklas fritt genom intern dynamik, förutom i de delar av området som påverkats av bete och plockhuggning, samt har förekomst av bombmurkla. Där ska lämpliga extensiva åtgärder vidtas för att bibehålla förekomsten av bombmurkla.

Syftet uppnås genom att inget skogsbruk bedrivs i området, förutom försiktig skötsel som bedrivs i de delar av området som har förekomst av bombmurkla. Området ska också tillgängliggöras för friluftslivet och lämpliga åtgärder ska vidtas för att underlätta allmänhetens friluftsliv i området. Områdets orördhet bibehålls genom att exploatering och arbetsföretag i området förhindras. Områdets hydrologi ska vara opåverkad av negativa ingrepp.

Föreskrifter

För att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet förordnar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § första stycket förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet.

Föreskrifterna under A och C gäller inte förvaltaren av naturreservatet, eller den som förvaltaren uppdrar åt, att vidta de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår av föreskrifterna under B nedan.

Föreskrifterna gäller inte heller den uppföljning av områdets skötsel och naturvärden eller av miljöns utveckling i stort, inklusive nödvändig provtagning och insamling av bestämningsmaterial, som utförs av eller på uppdrag av Länsstyrelsen eller Naturvårdsverket. Sådana undersökningar ska ske i samråd med reservatsförvaltningen.

I enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan (bilaga 4).

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden:

Utöver vad som annars gäller i författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. avverka träd och buskar eller ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle,
2. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets ytformer som att schakta, tippa, gräva, dika, dämna, leda bort vatten eller anordna upplag,
3. dra fram mark- eller luftledning,
4. rensa befintliga diken,
5. uppföra byggnad eller annan anläggning,
6. använda eller sprida kalk, gödselmedel eller växtnäringsämnen,
7. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel,
8. framföra fordon, exempelvis cykel, traktor, snöskoter och terränghjuling (s.k. fyrhjuling).

Föreskriften A1 gäller inte röjning av uppväxande sly eller kvistning för underhåll av befintliga jaktpass.

Föreskrifterna under A gäller inte nyttjande och underhåll av den enskilda väg som löper genom området. Underhållet får inte innebära åtgärder eller åverkan utanför befintlig vägkropp och befintliga diken.

Föreskriften A8 gäller inte för älgragare eller liknande som behövs för uttransport av större vilt (älg, hjort, björn, vildsvin) från området enligt terrängkörningsförordningen (1975:594 1§), i samband med den jakt som är tillåten i naturreservatet. Uttransporten ska ske så att skador på mark och vegetation undviks. Föreskriften A8 gäller inte för häst med ryttare.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om vad ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter förpliktas att tåla:

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet förpliktas tåla att följande anordningar uppförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. röjning av samt utmärkning av reservatets yttergränser enligt Naturvårdsverkets anvisningar,
2. anläggande och underhåll av parkeringsplats enligt karta, bilaga 3,

3. extensiva skötselåtgärder såsom fällning av enskilda träd samt åtgärder för ökat tramp i markerna för att gynna bombmurklan i områdets västra del enligt karta, bilaga 3,
4. anläggande, utmärkning och underhåll av led enligt karta, bilaga 3,
5. uppsättande och underhåll av informationstavlor; en vid parkeringsplats och en längs markerad led vid förekomsten av bombmurkla i områdets västra del, bilaga 3,
6. undersökningar av skogliga strukturer, djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden, inklusive provtagning och nödvändig insamling av bestämningsmaterial.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet, samt om ordningen i övrigt inom reservatet:

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. samla in ryggradslösa djur, t ex skalbaggar, snäckor och fjärilar
2. samla in mossor, lavar och vedsvampar,
3. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd, stående och omkullfallna träd, och buskar,
4. utan länsstyrelsens tillstånd i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra vetenskapliga eller andra undersökningar,
5. framföra fordon, exempelvis cykel, traktor, snöskoter och terränghjuling (s.k. fyrhjuling).

Föreskriften C3 gäller inte röjning av uppväxande sly eller kvistning för underhåll av befintliga jaktpass.

Föreskriften C5 gäller inte nyttjande av den enskilda väg som löper genom området.

Föreskriften C5 gäller inte för äldragare eller liknande som behövs för uttransport av större vilt (älg, hjort, björn, vildsvin) från området enligt terrängkörningsförfordningen (1975:594 1§), i samband med den jakt som är tillåten i naturreservatet. Uttransporten ska ske så att skador på mark och vegetation undviks. Föreskriften C5 gäller inte för häst med ryttaire.

Länsstyrelsen beslutar att ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder i kraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från trycket i länets författningssamling.

UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

Namn	Naturreservatet Klämmeshöjden
Län	Värmland
Kommun	Kristinehamn
Lägesbeskrivning	Cirka 6 km NO Ölme
Församling/Socken	Ölme
Topografisk karta	10E NV
Ekonomisk karta	10E 7a
Naturgeografisk region	28b, kuperad, sydligt boreal
Kulturgeografisk region	Bergslagen

Fastighetsknutna rättigheter som reservatet berör	Kristinehamn Stora Skanum GA:1
Fastigheter	Västra Vall 1:4, 1:1>4
Areal	94,2 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen i Värmlands län
Ägare	Privat och staten

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ärendets beredning

Området uppmärksammades i samband med Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering 1996 där en koncentration av nyckelbiotoper och objekt med naturvärden noterades på den aktuella fastigheten. 1997 upprättades en skogsbruksplan över området. Området innehåller flera stora naturvårdsintressanta bestånd varför Skogsvårdsstyrelsen kontaktade Länsstyrelsen. Sommaren 2001 inleddes diskussioner mellan markägaren och Länsstyrelsen om bildandet av ett naturreservat och under sommaren och hösten samma år genomfördes en fördjupad inventering av naturvärdena i området. Efter samråd med Naturvårdsverket beslutade Länsstyrelsen att områdets naturkvalitéer borde bevaras genom bildande av naturreservat. Fastigheten som numera betecknas Västra Vall 1:4 köptes av staten i december 2003 och styckades av från fastigheten Västra Vall 1:1. Vid en inventering av bombmurkla i området under 2009 hittades en rik förekomst av svampen strax väster om det ursprungliga förslaget till reservat. Förslaget till naturreservat utökades då för att omfatta den nya förekomsten av bombmurkla. Det utökade förslaget på reservat berör delar av fastigheten Vall 1:1>4, och för den har en överenskommelse om intrångsersättning upprättats med ägaren.

Remissinstansernas och sakägares synpunkter

Det har inte kommit in några synpunkter.

LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING OCH INTRESSEPRÖVNING

Beskrivning av omgivande landskap och reservatet

Naturreservatet Klämmeshöjden ligger i södra delen av Värmland i den Vänernära regionen av Ölme socken, Kristinehamns kommun. Skogsområdet ligger ovanför förkastningsbranten som avgränsar Ölmeslätten åt öster. Myrområdet i östra delen vid Juntern är en del av ett större myrkomplex som ingår i länets myrskyddsplan under namnet "Stora mossen i Grytingskogen".

Naturreservatets areal är 94,2 hektar. Större delen av skogsområdet kännetecknas av granskog av medelbonitet i lägre terrängavsnitt och magrare tallskog på höjderna, ofta med inslag av hällar. I västra delen, på egentliga Klämmeshöjden, finns hyperit i berggrunden vilket avspeglas i hög bonitet med en örtrik flora samt en värdefull marksvampflora. Berggrunden i den övriga delen av området består av gnejs/gnejsgranit. Terrängen är småkuperad

med såväl höjder som lägre belägna sumpstråk. Höjdskillnaden ligger endast mellan 110 och 140 meter över havet.

Skogen består huvudsakligen av äldre gran- och barrblandskog, av sumpskog eller av äldre mager tallskog. I vissa delar finns inslag av lövträd som björk, asp, rönn, al, sälk och i sällsynta fall lönn. Granlångor och torrträd förekommer i varierad frekvens och nedbrytningsgrad. Hänglavförekomsten är fläckvis mycket god. Genom området rinner flera bäckar runt vilka luftfuktigheten är hög. Strukturer som block och lodytor förekommer. Tre olika naturtyper och en art enligt EU:s art- och habitatdirektiv finns representerade; 55,7 hektar består av Natura 2000-naturtypen taiga (9010), 8,9 hektar öppna mossar och kärr (7140) och 3,6 hektar skogbevuxen myr (9740/91D0) samt arten grön sköldmossa (1386).

Områdets naturvärden inventerades av Skogsstyrelsen 1996, vilket resulterade i den avgränsning av fem nyckelbiotoper och ett naturvärdesobjekt. Länsstyrelsen har under reservatsbildningsarbetet inventerat området närmare. Området har ett stort botaniskt värde då det hyser ett antal rödlistade kryptogamer vars biotopkrav återfinns i naturskogar med stort inslag av död ved. Det finns till exempel stora värden knutna till kalkbarrskogen på och vid Klämmeshöjden där den hotade svampen bombmurkla växer. Arter som fyrflikig jordstjärna, vedtrappmossa, grön sköldmossa, violettgrå tagellav, brunpudrad nållav, skrovellav och dvärgbägarlav är andra exempel på rödlistade arter som hittats i området, flera av dessa arter är knutna till olika slags död ved.

Klämmeshöjden har även ett stort zoologiskt värde genom gammelskogens speciella förutsättningar som livsmiljö för fågelfauna och vedlevande insekter. Förekomsten av den rödlistade tretåiga hackspetten är en värdefull kvalitetsindikator i ett barrskogslandskap. Skogshönsen tjäder och järpe har även de påverkats negativt genom skogslandskapets ökade fragmentering, minskad areal gammal skog och minskad andel lövträd. Förutom nämnda rödlistade arter förekommer vid Klämmeshöjden ett stort antal så kallade signalarter, det vill säga arter vars förekomst indikerar höga skogliga naturvärden. Några av dessa signalarter är den vedlevande skalbaggen bronshjon, kärllväxterna spindelblomster och ögonpyrola, svamparna kötticka och tickmussling, lavarna gammelgranlav och skuggblåslav samt mossorna stubbspretmossa och kantvitmossa.

Motiv till skydd

Genom ett omfattande och till övervägande delar rationellt skogsbruk har många biotoper minskat kraftigt i omfattning och sammanhängande skogsområden fragmenterats. För växt- och djurlivet viktiga strukturer och processer, som var vanliga före ett aktivt och intensivt brukande av skogen, håller på att försvinna.

Genom en reservatsbildning vid Klämmeshöjden bevaras en koncentration av värdefulla biotoper som till exempel taiga och granskog av lågört typ. Områdets höga botaniska och zoologiska värden är knutna till de livsmiljöer och förutsättningar som återfinns i området. Effekten blir också att ett större

gammelskogsområde som är relativt närbeläget flera tätorter bevaras och genom vissa anordningar skapar attraktiva marker för friluftslivet.

För de arter som är knutna till barrskogens sena successionsstadier, med krav som inte tillgodoses i den brukade skogen, är ytterligare reduktion av biotopareal troligen förödande för deras långsiktiga överlevnad. Skogsbruk i de naturskogsartade bestånden skulle därför vara ett allvarligt hot mot bevarandet av den biologiska mångfalden i området.

Länsstyrelsen gör bedömningen att detta är ett mycket skyddsvärt område vars naturkvaliteter och besöksvärde endast kan säkerställas genom att det undantags från skogsbruk och arbetsföretag som påverkar mark, flora och fauna.

Överensstämmelse med planer, internationella åtaganden, miljökvalitetsmål med mera

Bildandet av naturreservatet Klämmeshöjden är en del i Länsstyrelsens arbete med att uppnå miljökvalitetsmålen "Levande skogar" samt "Ett rikt växt- och djurliv". Beslutet följer regionala och nationella riktlinjer för prioritering av naturreservatsskydd och Sveriges internationella åtaganden om skydd av den biologiska mångfalden. Beslutet är även en del i genomförandet av det nationella åtgärdsprogrammet för bombmurkla (Rapport 6333, december 2009, Naturvårdsverket).

Beslutet bedöms vara förenligt med en från allmän synpunkt godtagbar användning av mark- och vattenresurserna enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Beslutet strider inte mot kommunal översiktsplan eller detaljplan och är därmed förenligt med 7 kap. 8 § miljöbalken. Beslutet är inte i konflikt med koncessioner eller undersökningstillstånd för gruvnäringen, enligt den information Länsstyrelsen fått av Sveriges geologiska undersökning (SGU).

Intresseprövning

I reservatsbildningsprocessen ingår som en del att i alla frågor göra en vägning mellan enskilda och allmänna intressen med den utgångspunkten att det ska finnas en rimlig balans eller proportion mellan de värden som ska skyddas genom förbudet eller inskränkningen, och den belastning som förbudet eller inskränkningen har för den enskilde, ett ställningstagande som brukar refereras till som proportionalitetsprincipen. Länsstyrelsen menar att den avgränsning av reservatet och de inskränkningar som gjorts av markanvändningen är nödvändiga, och att de inte går längre än vad som behövs för att tillgodose reservatets syfte för allmänintresset, samtidigt som markägaren genom intrångsersättning samt köp kompenseras för sin ekonomiska förlust.

Upplysningar

Länsstyrelsen har enligt 8 § miljötillsynsförordningen (2011:13) ansvaret för tillsynen över naturreservatet. I tillsynen ingår att övervaka att reservatsföreskrifterna följs. Enligt 29 kap. 2 och 2a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap. miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid mot

meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

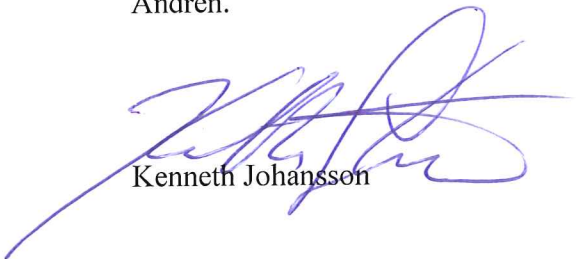
Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter, om det finns särskilda skäl och om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte.

Länsstyrelsen i Värmlands län är förvaltare av naturreservatet.

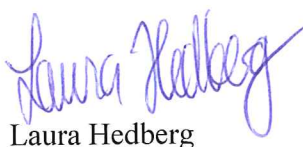
Eftersom området syftar till att bevara biologisk mångfald ska eventuella vindfällan och stormskadad skog lämnas. Bestämmelserna i 5, 6, 10 och 29 §§ skogsvårdslagen ska inte tillämpas inom naturreservatet (se 4 § skogsvårdslagen).

Hur man överklagar, se bilaga 6

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Kenneth Johansson. Föredragande har varit byrådirektör Laura Hedberg. I den slutliga handläggningen har även deltagit chefsjurist Lars-Ove Olsson, enhetschef Thomas Östlund, verksamhetschef Torben Ericson samt länsråd Robert André.

Kenneth Johansson

Laura Hedberg

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Karta över särskilda skötselåtgärder, specifikation till B-föreskrifter
4. Skötselplan
5. Områdesbeskrivning
6. Hur man överklagar beslutet

Länsstyrelsen
Värmland

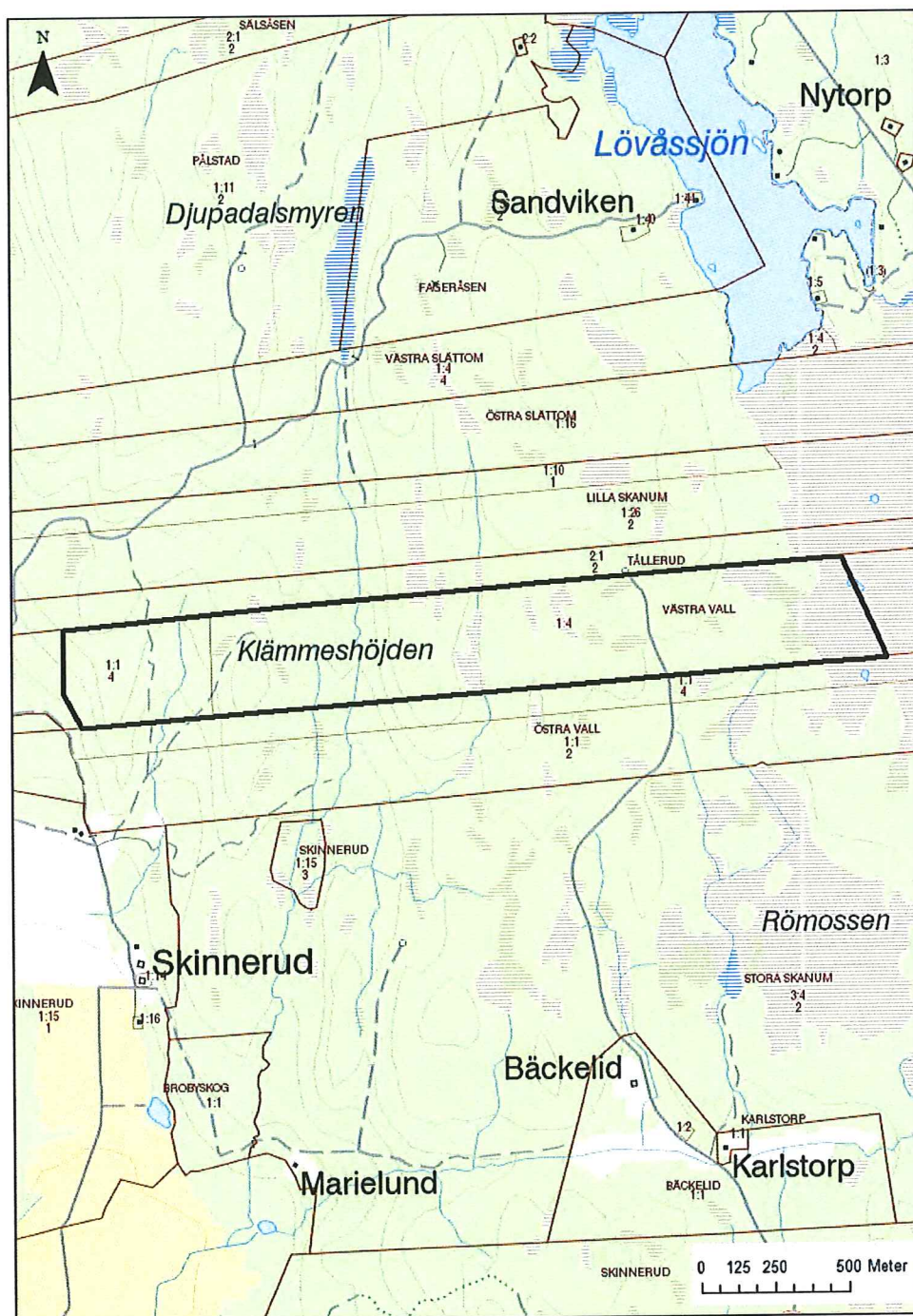
Naturvård
Laura Hedberg

BESLUTSKARTA

Datum
2014-06-11

Bilaga 1

Referens
511-7563-2011

Copyright Lantmäteriverket 2009, dnr 106-2004/188
Naturreservatet Klämmeshöjden (heldragen svart linje)

Postadress: Länsstyrelsen Värmland, 651 86 KARLSTAD Besöksadress: Våxnäsgatan 5
Telefon: 010-224 70 00 (växel) Fax: 010-224 71 10 E-post: varmland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/varmland

Länsstyrelsen
Värmland

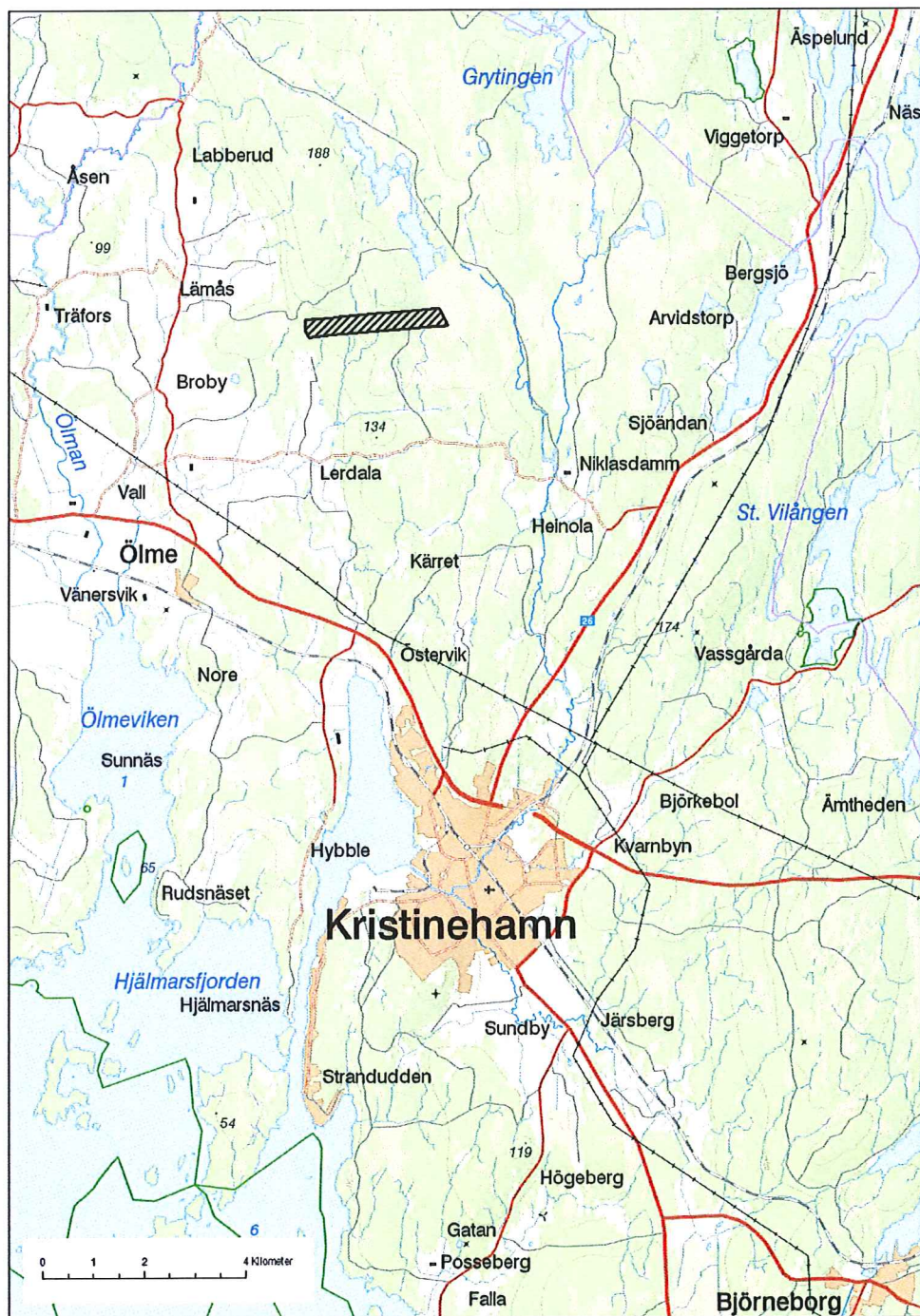
Naturvård
Laura Hedberg

ÖVERSIKTSKARTA

Datum
2014-06-11

Bilaga 2

Referens
511-7563-2011

Copyright Lantmäteriverket 2009, dnr 106-2004/188

Översiktskarta för naturreservatet Klämmeshöjden (svart, streckat område)

Postadress: Länsstyrelsen Värmland, 651 86 KARLSTAD Besöksadress: Våxnäsgatan 5
Telefon: 010-224 70 00 (växel) Fax: 010-224 71 10 E-post: varmland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/varmland

Länsstyrelsen
Värmland

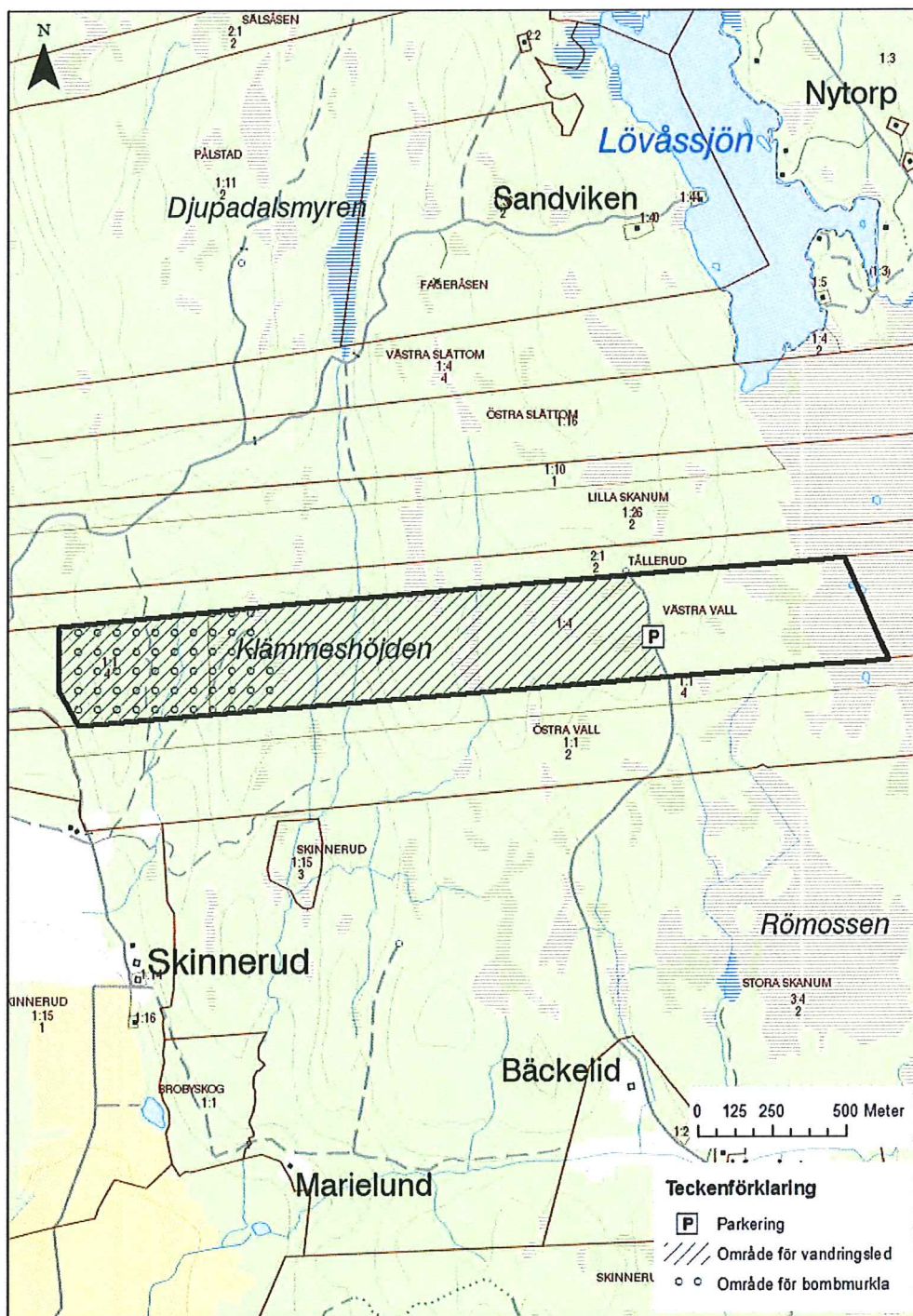
Naturvård
Laura Hedberg

KARTA ÖVER B- FÖRESKRIFTER

Datum
2014-06-11

Bilaga 3

Referens
511-7563-2011

Copyright Lantmäteriverket 2009, dnr 106-2004/188

Postadress: Länsstyrelsen Värmland, 651 86 KARLSTAD Besöksadress: Våxnäsgatan 5
Telefon: 010-224 70 00 (växel) Fax: 010-224 71 10 E-post: varmland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/varmland

Länssstyrelsen
Värmland

Naturvård
Laura Hedberg

Datum
2014-06-11

Sida
1(7)
Referens
511-7563-2011

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET KLÄMMESHÖJDEN

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets naturskogar, som delvis är påverkade av plockhuggning och bete, och andra ingående naturtyper samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska uppnås genom att skogsmark, myr och övriga naturtyper med dess flora och fauna utvecklas fritt genom intern dynamik, förutom i de delar av området som påverkats av bete och plockhuggning, samt har förekomst av bombmurkla. Där ska lämpliga extensiva åtgärder vidtas för att bibehålla förekomsten av bombmurkla.

Syftet uppnås genom att inget skogsbruk bedrivs i området, förutom försiktig skötsel som bedrivs i de delar av området som har förekomst av bombmurkla. Området ska också tillgängliggöras för friluftslivet och lämpliga åtgärder ska vidtas för att underlätta allmänhetens friluftsliv i området. Områdets orördhet bibehålls genom att exploatering och arbetsföretag i området förhindras. Områdets hydrologi ska vara opåverkad av negativa ingrepp.

2. Beskrivning av bevarandevärden

Administrativa data

Objektnamn	Klämmeshöjden
NVRnr	2010920
Kommun	Kristinehamn
Markslag och naturtyper* (ha):	
Skogsmark	83,4
Tallskog	26,2
Granskog	18,6
Barrblandskog	15,5

Barrsumpskog	4,0
Lövblandad barrskog	6,6
Triviallövskog	0,1
Triviallövskog med ädellövinslag	0,3
Lövsumpskog	0,2
Ungskog inklusive hyggen	11,4
Övriga skogsimpediment	0,5
Våtmark	10,7
Övrig öppen mark	0,2
Total areal	94,2 ha
Varav produktiv skog	82,8 ha
Prioriterade bevarandevärden:	
Markslag	Taiga (9010), 55,7 ha Öppna mossar och kärr (7141), 8,9 ha Skogbevuxen myr (9740/91D0), 3,6 ha
Strukturer	
Arter	Torrträd, lågor, olikåldriga skogsbestånd, gamla grova träd Bombmurkla, grön sköldmossa (1386)

*arealer för markslag och naturtyper baseras på KNAS. Summan är en summering av de ingående delområdenas avrundade arealer. Avrundningen kan innebära att den sammanlagda KNAS-arealen inte är den samma som reservatets totala areal.

3. Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Det är troligt att skogen har en lång brukningshistoria på grund av närheten till Vätern och bebyggelse. Närheten till Bergslagen har säkert inneburit att trakten tidigare påverkats av skogsavverkningar för järnframställning. Med tanke på närheten till gårdarna i kanten av Ölmeslätten är det också troligt att området även påverkats av bete. Idag har det moderna skogsbruket satt sin prägel på skogslandskapet i trakten kring Klämmeshöjden.

4. Områdets bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Skogen består huvudsakligen av äldre gran- och barrblandskog, av sumpskog eller av äldre mager tallskog. I vissa delar finns inslag av lövträd som björk, asp, rönn, al, sälk och i sällsynta fall även lönn. Granlångor och torrträd förekommer i varierad frekvens och nedbrytningsgrad. Hänglavförekomsten är fläckvis mycket god. Genom området rinner flera bäckar runt vilka luftfuktigheten är hög. Strukturer som block och lodytor förekommer. Området har ett stort botaniskt värde då det hyser ett flertal rödlistade kryptogamer vars biotopkrav återfinns i naturskogar med stort inslag av död

ved eller näringsrik mark. Det finns bland annat stora värden knutna till den näringsrika granskogen på och vid Klämmeshöjden där bland annat den hotade svampen bombmurkla växer. Arter som fyrflikig jordstjärna, vedtrappmossa, grön sköldmossa, violettgrå tagellav och dvärgbägarlav är andra exempel på arter som hittats i området och som samtliga är knutna till olika slags död ved eller näringsrik mark. Det föreslagna naturreservatet har även ett stort zoologiskt värde genom gammelskogens speciella förutsättningar som livsmiljö för fågelfauna och vedlevande insekter.

Kulturhistoriska bevarandevärden

Det finns inga fornlämningar eller andra kulturhistoriska lämningar dokumenterade inom området.

Bevarandevärden för friluftsliv

Området är genom sin närhet till tätorterna Kristinehamn, Väse och även Karlstad lätt att nå. I dagsläget finns inga anordningar för att underlätta friluftsliv.

5. Skötselområden

Skötselområde 1 (värdekärna 56,7 ha)

Skötselområde 1 består av två fristående delar. Dessa består av olika typer av barrdominerad skog.

Det mindre av de två områdena finns utmed en bäck i reservatets västra del. Skogen är grandominerad och marken är övervägande fuktig eller blöt och det finns inslag av tall, björk samt enstaka klibbal. Självgallringen i den här delen är tilltagande. De tydligaste och mest värdefulla strukturerna finns i den centrala delen där området vidgar sig i en bitvis gles sumpskog. I hela området finns relativt god tillgång på död ved, främst som klena lågor.

Det större av de två områdena finns i reservatets östra del. Området består som helhet av barrdominerad skog där gran- och talldominerade delar växlar med varandra. I allra västligaste delen av området finns en grandominerad västbrant med inslag av tall och vårtbjörk, enstaka asp och sälg. I hela området finns det en del död ved i form av lågor, högstubbar och torrträd. Det finns även gamla granar och enstaka gammeltallar. Lodytor och hållmarker är också viktiga element. Mindre kärr finns utspridda i hela området varav vissa är öppna och andra trädbevuxna. Sumpskogspartier förekommer också.

Bevarandemål

Bevara naturtypen taiga och de typiska växt- och djursamhällen som är karakteristiska för denna naturtyp. Strukturer så som torrträd, lågor, och gamla grova träd ska förekomma i den omfattningen som är gynnsamt för denna livsmiljö. Det ska förekomma både gamla barr- och lövträd. Inom området ska det finnas lämpliga livsmiljöer för arter som vedtrappmossa, grön sköldmossa, skrovellav, garnlav och dvärgbägarlav. Det ska även finnas häckningsmiljöer för tretåig hackspett i området. Arealen av taiga ska vara minst 55 hektar.

Åtgärder

Skogen ska lämnas utan åtgärd och tillåtas utvecklas fritt genom intern dynamik.

Skötselområde 2 (värdekärna 20,3 ha)

På själva Klämmeshöjden och den västligaste delen av reservatet finns en yngre granskog med inslag av tall, björk, sälg, rönn och lönn. Granbeståndets ålder är cirka 40-75 år och skogen är relativt gles. Hög bonitet gör att vissa av granarna är grova för sin ålder. Berggrunden består av hyperit vilket ger goda förutsättningar för en rik flora, i synnerhet en skyddsvärd marksvampflora med bland annat förekomst av bombmurkla, dofttaggsvamp, kamjordstjärna och fyrflikig jordstjärna. Kalkgynnade kärlväxter som blåsippa, getrams och ögonpyrola förekommer.

Bevarandemål

Bevara ett gles och olikåldrigt granbestånd med dess typiska växt- och djursamhällen. Strukturer som död ved och mindre öppna luckor i beståndet ska förekomma i den omfattningen som är gynnsamt för denna livsmiljö. Inom området ska det finnas lämpliga livsmiljöer för bombmurkla och grön sköldmossa. Det bör finnas gamla granar med barrmatta under för att gynna bombmurklan. Mosstäcket ska vara lågt och fältskiktet ska i stort sett saknas. Det ska även finnas häckningsmiljöer för tretåig hackspett. Arealen granskog av lågört typ, eller taiga på längre sikt, ska vara minst 20 hektar inom skötselområdet.

Åtgärder

Åtgärder i skogen ska göras mycket försiktigt och i liten skala för att gynna bombmurkla. Enstaka mindre luckor kan skapas, antingen genom fällningen eller ringbarkning av träd. I vissa delar av skogen kan även försiktig utglesning genomföras, för att bibehålla glesheten. Med fördel kan också yngre, tätt växande granbestånd glesas ut för att ge möjlighet till vissa trädindivider att växa till grövre individer. Vid eventuell avverkning ska träden lämnas kvar på plats i skogen. Försök med ökat tramp, för att hålla mosstäcket lågt, kan göras till exempel genom att placera saltstenar för vilt på enstaka platser. En sådan åtgärd måste följas upp noga så att slitaget blir lämpligt.

Skötselområde 3 (värdekärna 6,6 ha)

Delar av den östligaste delen av området utgörs av mossen Juntern. I våtmarksinventeringen har Juntern klassats som ett område med mycket höga naturvärden och i synnerhet höga ornitologiska värden.

Bevarandemål

Myrmarken inom området är svagt väld mosse. Områdets karaktär, hydrologi och biologiska värden ska bibehållas. Arealen myrmark ska vara minst 6 ha.

Åtgärder

Inga åtgärder.

Skötselområde 4 (utvecklingsmark 10,6 ha)

Det finns fem mindre områden som har klassats som ungskog och utvecklingsmark. Dessa består av relativt tät blandskog med hög andel av lövträd. Åldern är cirka 20 år.

Bevarandemål

Granskog med liten andel lövträd är målbilden som ska bevaras. Strukturer som åldersvariation, lågor, torrakor och mindre öppna luckor i beståndet ska öka i omfattning. På sikt ska det finnas livsmiljöer för bombmurkla inom tre av dessa områden i västra delen av reservatet.

Åtgärder

Tre av dessa områden i västra delen av reservatet ska integreras på sikt till skötselområde 2 för att öka andelen lämpliga livsmiljöer för bombmurkla. Punktvisa insatser för att gynna gran kan genomföras, så att vissa individer kan växa till grova granar. Runt utvalda individer kan skogen glesas ut och öppnas upp. Detta bör göras relativt tidigt i granens livscykel. Vid eventuell fällning av träd, ska dessa lämnas kvar i skogen som död ved. De övriga två av dessa fem områden ska lämnas att utvecklas fritt genom intern dynamik och lämnas utan åtgärder.

Friluftsliv

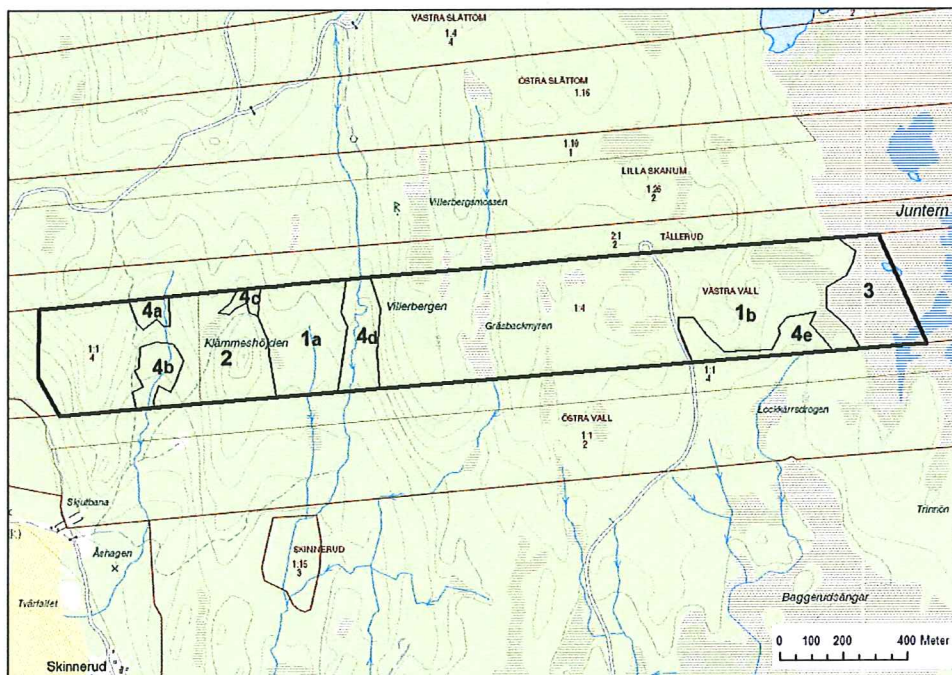
I västra delen av området finns en befintlig stig upp på Klämmeshöjden. I hela reservatet finns goda förutsättning för rörligt friluftsliv i varierande terräng och naturtyper.

Bevarandemål

Friluftsliv ska kunna bedrivas i hela naturreservatet och besökare ska kunna se och uppleva områdets livsmiljöer och arter. Området ska genom en välmarkerad vandringsled genom reservatet vara lättillgängligt för besökare. Besökare ska kunna tillgodogöra sig kunskaper om reservatet genom information på en informationstavla vid parkeringsplatsen samt genom information på en tavla i västra delen där det finns livsmiljöer för bombmurkla.

Åtgärd

Parkeringsplats anläggs vid vägen som löper genom reservatets östra del. Vid parkeringsplatsen placeras en enkel informationstavla, innehållande information om området, dess natur och reservatets föreskrifter. En led från parkeringen och genom hela reservatet bör anläggas (bilaga 3). Informationstavla bör också sättas upp i anknytning till bombmurklelokalen.

Skötselplanekarta, naturreservatet Klämmeshöjden. 1 = taiga, 2 = granskog av lågörttyp, 3 = öppen mark, 4 = hygge/ungskog

6. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Prioritet	Skötselområde
Istandsättning av naturreservatet		
Markering av reservatsgräns	1	Hela reservatet
Anordna parkeringsplats	1	Vid vägen, skötselområde 1
Sätta upp informationstavla	1	Vid vägen, skötselområde 1
Sätta upp informationstavla	2	Vid bombmurklelokalen, skötselområde 2
Anordna led	2	Hela reservatet
Markvård		
Fällning/ringbarking av träd för att skapa luckor	2	Skötselområde 2 och delar av 4 (a, b, c)

7. Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Bevarandemålen för området kommer att preciseras i nivåsatte s.k. målindikatorer. En redogörelse för uppföljning av målindikatorerna kommer att finnas i en särskild uppföljningsplan.

Uppföljning av skötselåtgärder

Genomförda skötselåtgärder ska följas upp. Redovisning av genomförd åtgärd ska ange vad som gjorts i vilket område och vad var tidsåtgången.

8. Genomförd dokumentation

Nyckelbiotopsinventering (1996); Våtmarksinventeringen (Sjörs, opublicerat, slutet av 1970-talet); Kristinehamns kommuns naturvårdsinventering (1985); årlig inventering av bombmurkla av Sällskapet för Naturskydd, Kristinehamn; Inventering av bombmurkla *Sarcosoma globosum* i Värmlands län 2009 (Larsson, opublicerat rapport till Länsstyrelsen i Värmlands län, 2009) samt flera fältbesök gjorda av Länsstyrelsen.

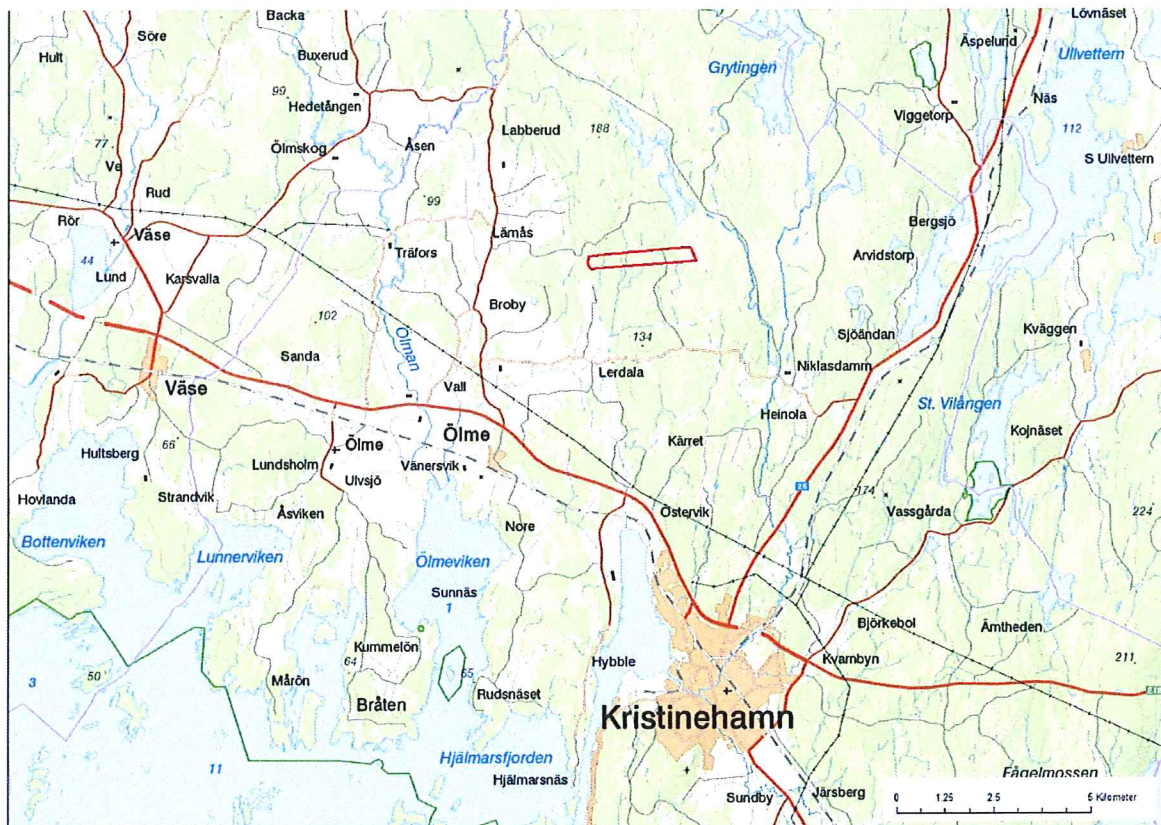
Klämmeshöjden

**Beskrivning av ett gammelskogsområde i Ölme socken,
Kristinehamns kommun**

Bakgrund

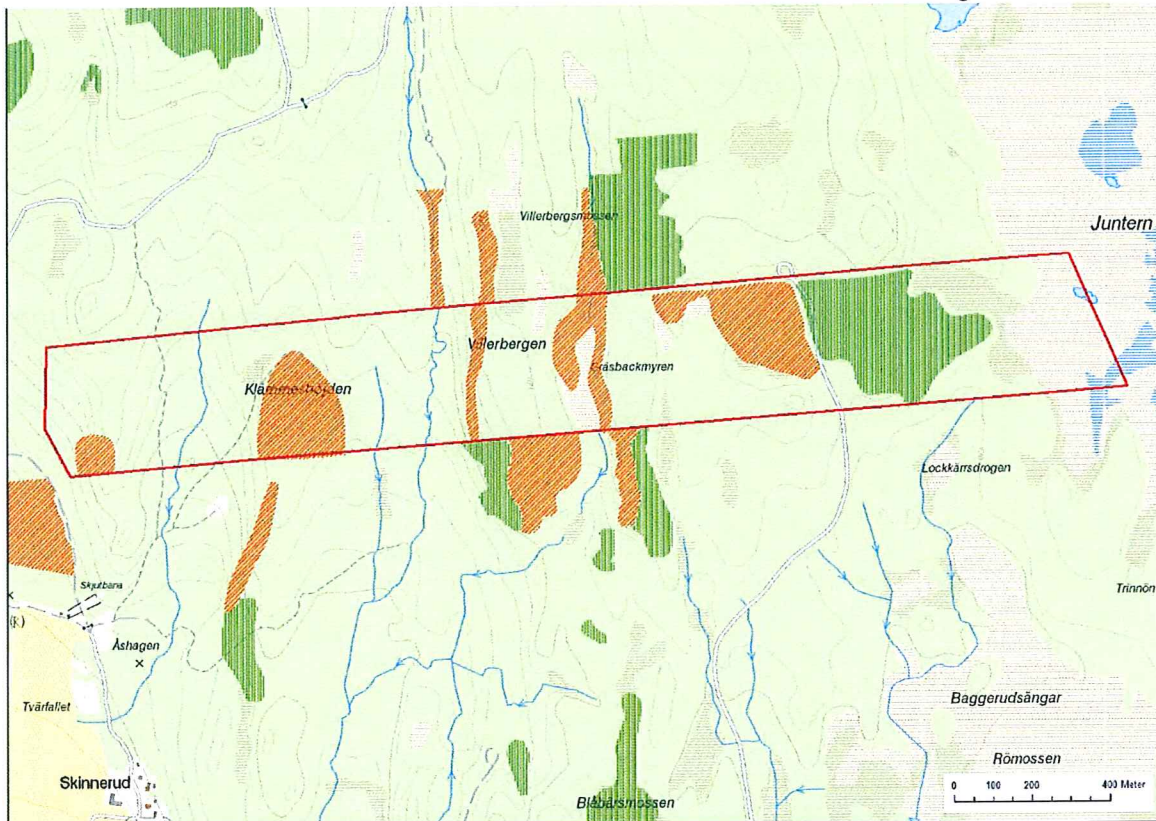
Skogsvårdsstyrelsen genomförde en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper (skogsområden med rödlistade arter) på all privatägd skogsmark under 90-talet. Under denna inventering utkristalliserades en koncentration av objekt med höga naturvärden nordost om Ölme, mellan myrområdet vid Juntern i öster och Klämmeshöjden i väster.

Länsstyrelsen genomförde under sommaren och hösten 2001 en fördjupad inventering av naturvärdena i området. 2004 köpte Naturvårdsverket in största delen av den mark som är planerad att bli naturreservat. För resterande del av området har ett inträngsavtal med markägaren upprättats.

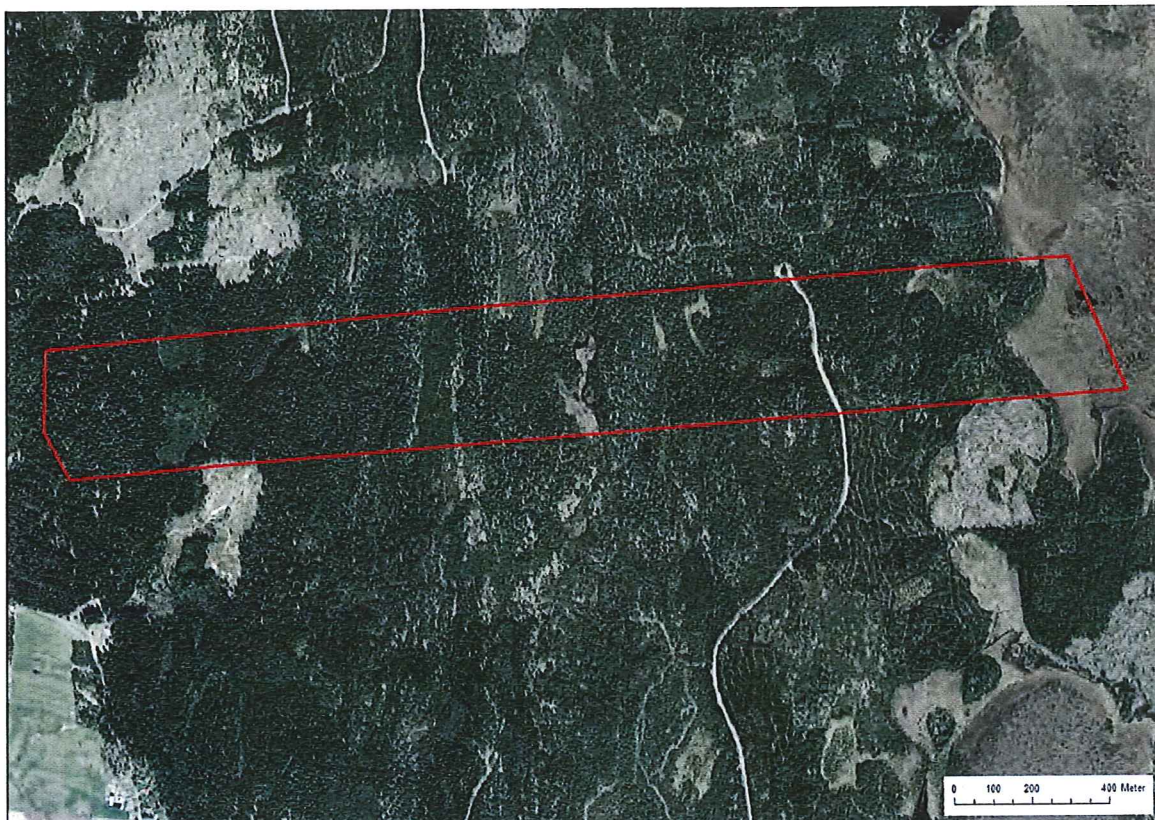

Översiktskarta

Heldragen röd linje = förslag för naturreservatet Klämmeshöjden

Detalj karta över Klämmeshöjden och gränsen för det föreslagna naturreservatet (heldragen röd linje)
Snedstreckat rött = nyckelbiotop, rakstreckat grönt = naturvärdesobjekt

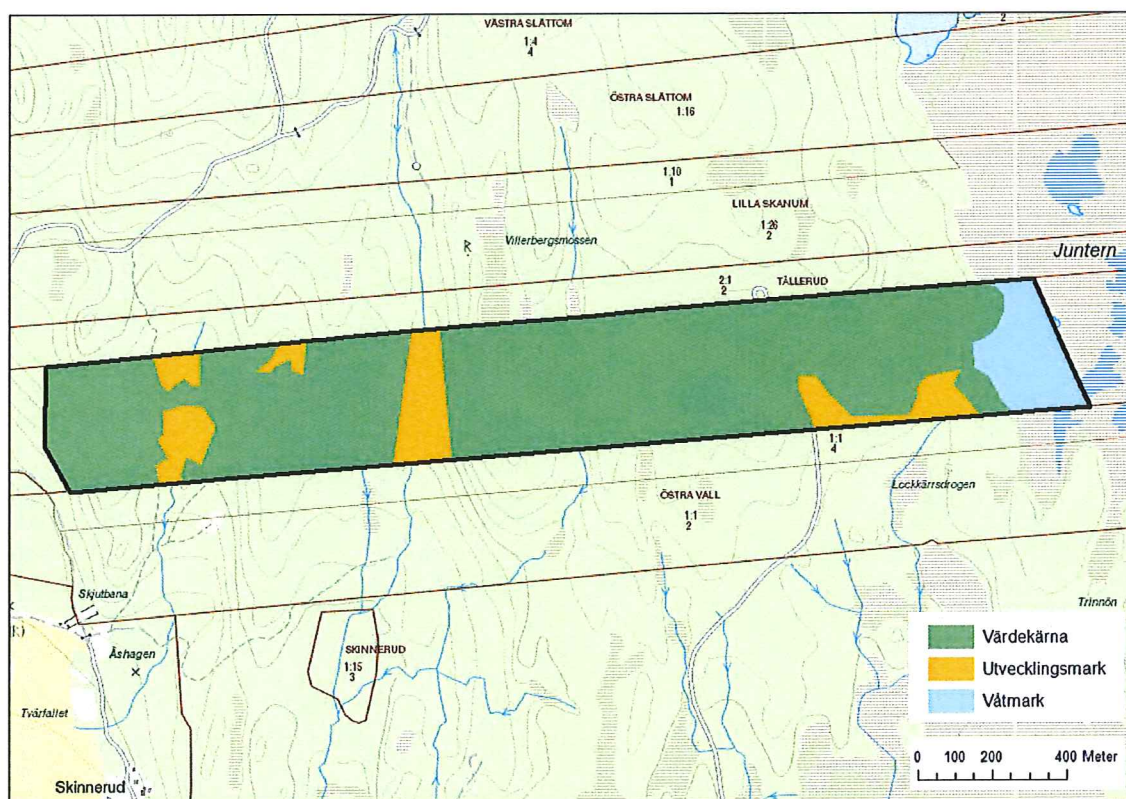
Ortofoto över Klämmeshöjden (röd linje = gränsförslag naturreservat)

Allmän beskrivning av naturvärdena

Området är beläget i södra delen av Värmland i den Vänernära regionen av Kristinehamns kommun, ovanför förkastningsbranten som avgränsar Ölmeslätten mot öster. Myrområdet vid Juntern ingår i ett större myrkomplex som ingår i länets myrskyddsplan under namnet "Stora mossen i Grytingskogen" (S23). Myrarna har höga representativa värden och ligger i en värdefull skogs- och myrmiljö.

Större delen av skogsområdet kännetecknas av granskog av medelbonitet i lägre terrängavsnitt medan magrare tallskog, ofta med inslag av hällar, på höjderna. I västra delen finns hyperit i berggrunden vilket avspeglas i hög bonitet och en örtrik flora och värdefull marksvampflora. Reservatsförslaget omfattar cirka 94 ha. Andelen värdekärna är cirka 85 % av skogsmarken.

Närheten till tätorterna Kristinehamn, Väse och även Karlstad gör området strategiskt för stadsbor att uppleva gammelskog på nära håll. Områdets värde för friluftslivet skulle kunna ökas genom en satsning på vandringsleder och informationsskyltar.

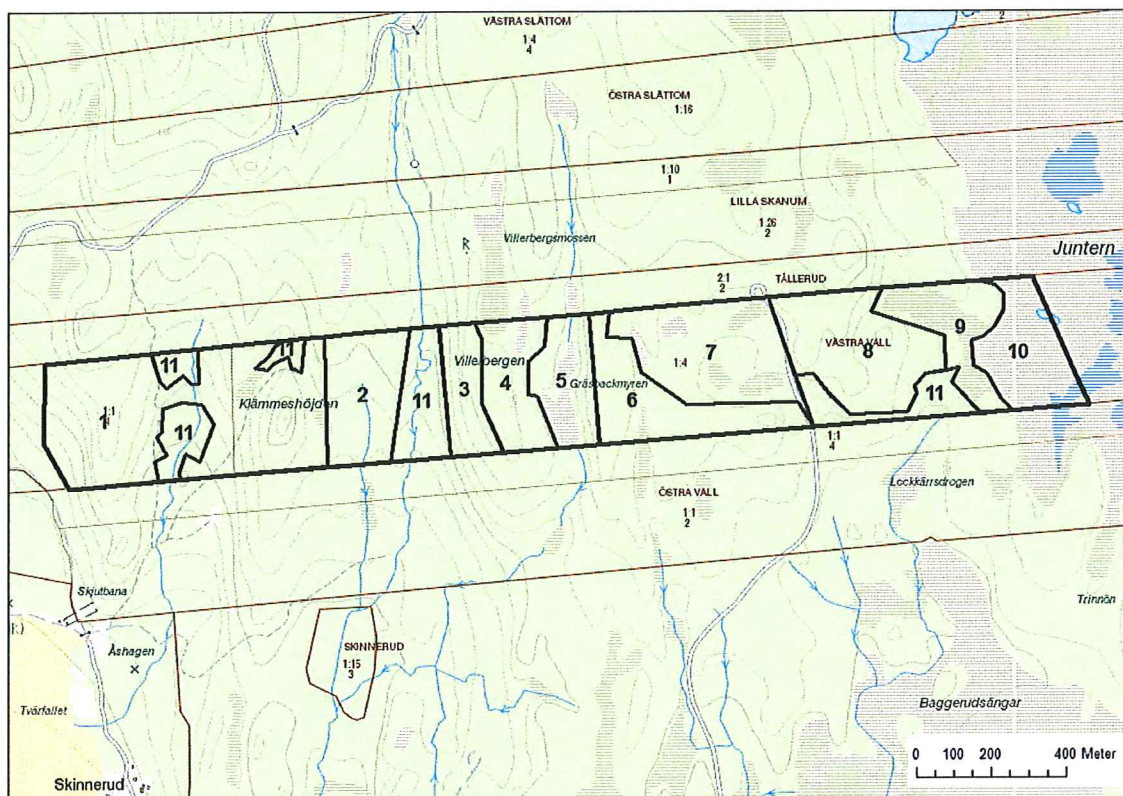

Funktionsindelning

Delområden

Delområdestyp	Antal delområden	Yta (ha)
Värdekärna	9	76,8
Utvecklingsmark	5	10,9
Våtmark	1	6,5

Nedan beskrivs de olika delområdestyperna med avseende på karaktär, naturvärde och artfynd. De arter som är rödlistade är försedda med kategoriförkortning efter det latinska namnet. Kategorierna och namnen följer *Rödlistade arter i Sverige 2010* (Gärdenfors, U. et al., 2010, ArtDatabanken, SLU).

Delområden. Se beskrivning för varje del nedan.

1. Yngre granskog, 21,7 ha

Denna del omfattar kalkbarrskog. Gran dominerar med inslag av tall, björk, och enstaka sälg, rönn och lönn. Gabbro (hyperit) skapar förutsättningar för en rik flora, i synnerhet en skyddsvärd marksvampflora. Åldern i granbeståndet är cirka 40-75 år. Bombmurklan (se bild på omslaget) förekommer i området med varierande antal fruktkroppar varje år. Ögonpyrola, blåsippa och knärot understryker markvärdena. Östra delen består av gransumpskog med inslag av tall, klibbal och glasbjörk. Välutvecklad sockelbildning är viktigt nyckelelement och likaså barklösa högstubbar och torrträd. Signalarter som brunpudrad nållav och rostfläck noterades. Tretåig hackspett har setts födosöka i området vissa år. Järpe har tidigare hörts i området.

Arter

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus* NT

Järpe *Bonasia bonasia*

Ögonpyrola *Moneses uniflora*

Knärot *Goodyera repens* NT

Blåsippa *Hepatica nobilis*

Bombmurkla *Sarcosoma globosum* VU

Dofttaggsvamp *Hydnellum suaveolens* NT

Fjällig taggsvamp *Sarcodon imbricatus*

Fyrflikig jordstjärna *Geastrum quadrifidum* NT

Kamjordstjärna *Geastrum pectinatum*

Kötticka *Leptoporus mollis* NT

Vedticka *Phellinus viticola*

Brunpudrad nållav *Chaenotheca gracillima* NT

- observerad, hackmärken spridda

- har hörts pipa i östra delen

- litet bestånd i östra delen

- spridd, främst på höjden

- allmän

- flera fynd

- enstaka fynd

- några fynd

- några fynd i östra delen

- några fynd i östra delen

- funnen på granlåga

- flera fynd på granlågor

- några fynd i sumpskog

Rostfläck *Arthonia vinosa*
 Liten spiklav *Calicium parvum*
 Gammelgranlav *Lecanactis abietina*
 Bårdlav *Nephroma parile*
 Grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*
 Stubbspretmossa *Herzogiella seligeri*
 Kantvitmossa *Sphagnum quinquefarium*
 Långfliksmossa *Nowellia curvifolia*

- flera fynd på klibbal i sumpskogen
- funnen på tall vid sumpskogen
- flera fynd på gran i sumpskogen
- funnen på sälgar
- flera fynd på murkna granlågor
- enstaka fynd på lågor
- spridd i östra delen
- några fynd på lågor

Till vänster: Gles granskog vid slutningen i områdets västra del.

Till höger: Hänglavrik gammal gran i delområde 1. Skogen är fläckvis mycket hänglavrik vilket är mycket ovanligt i södra Värmland.

2. Äldre gransumpskog, 6,9 ha

Grandominerad skog utmed bäck med övervägande fuktig-blöt mark. Inslag av tall, björk och enstaka klibbal. Självvallring tilltar. Tydligaste och värdefullaste strukturerna finns i den centrala delen där området vidgar sig i en bitvis gles sumpskog. Relativt god tillgång på död ved, främst klena lågor.

Arter

Vedticka *Phellinus viticola*
 Gammelgranlav *Lecanactis abietina*
 Brunpudrad nållav *Chaenotheca gracillima* NT
 Vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum* NT
 Långfliksmossa *Nowellia curvifolia*
 Kantvitmossa *Sphagnum quinquefarium*

- granlåga
- flera fynd på äldre granar
- 1 fynd på björkstubbe
- 1 fynd på tallåga
- några fynd på lågor
- sparsam i sumpskogen

3. Äldre granskog, 3,8 ha

Blockig, grandominerad västbrant med inslag av tall och vårtbjörk, enstaka asp och säl. Riklig tillgång på död ved finns i form av lågor, högstubbar och enstaka torrträd. Gamla granar och enstaka gammeltallar samt lodytor är viktiga element. Fläckvis mycket god hänglavförekomst. Norra delen utgörs delvis av sluten gransumpskog utmed bäck.

Arter

Vedticka *Phellinus viticola*
 Kötticka *Leptoporus mollis* NT
 Liten spiklav *Calicium parvum*
 Korallav *Sphaerophorus globosus*

- flera fynd på granlågor
- funnen på tall och gran
- funnen på gammal tall
- allmän på block och lodytor

Bårdlav *Nephroma parile*
 Grynig blåslav *Hypogymnia farinacea*
 Gammelgranlav *Lecanactis abietina*
 Grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*

- funnen på gammal asp
- funnen på senvuxna granar
- flera fynd på gamla granar
- granlåga i norradelen

4. Äldre barrblandskog, 5,1 ha

Barrblandskog med inslag av björk. Luckig och senvuxet med inslag av hållmarker. Flera granar är riktigt gamla. Torrträd är spridda och hänglavförekomsten i luckor är god. Enstaka lågor förekommer även. I norra delen finns en sluten granskog kring en bäck där delar utgör sumpskog. Hackmärken efter tretåig hackspett noterades på några granar samt gnagspår efter bronsbjon *Callidium coriaceum* och vågbandad barkbock *Semanotus undatus*.

Arter

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus* NT
 Bronshjon *Callidium coriaceum*

- hackmärken här och var
- färsk gnag i solexp. gamla gran

5. Äldre granskog, 5,0 ha

Objektet består av grandominerade bäckmiljöer och myrkanter runt Gräsbackmyren och norr om denna. Naturvärdena utgörs av förekomst av granlågor, luftfuktigheten som bäckarna medför, inslag av senvuxen gran samt spridda äldre rönner och klibbalar. Födosökspår efter tretåig hackspett syns på flera granar. Fynd av i dessa trakter ovanliga signalarter som garnlav och skrovellav är gjorda.

Arter

Spindelblomster *Listera cordata*
 Vedticka *Phellinus viticola*
 Skrovellav *Lobaria scrobiculata* NT
 Garnlav *Alectoria sarmentosa* NT
 Rostfläck *Arthonia vinosa*
 Gammelgranlav *Lecanactis abietina*
 Liten spiklav *Calicium parvum*
 Skuggblåslav *Hypogymnia vittata*

- arten funnen i nordligaste delen
- några fynd på granlågor
- funnen på en gammal rönnstubbe
- sparsamt i gamla granar
- funnen på äldre klibbalar
- flera fynd på äldre granar
- sparsam på gammal tall
- funnen på mossigt stenblock

6. Äldre tallskog, 7,8 ha

Mager tallhöjd i västra delen med inslag av hållar. Inslag av gran och björk förekommer. Österut ökar andelen gran och beståndet blir mer slutet. Skogen har viss flerskiktning och död ved förekommer i begränsad omfattning.

7. Äldre granskog/gransumpskog, 10,7 ha

Gransumpskog med inslag av tall, björk och enstaka klibbal. Centrala delen utgörs av fastmarkspartier. Tack vare att skogen inte är gallrad finns här gott om död ved, främst granlågor i olika nedbrytningsstadier. Trädbevuxna myrar finns insprängda i den annars välslutna sumpskogen. Den hänsynskrävande vedtrappmossan är funnen på en murken tallåga. Tjäder förekommer allmänt och hackmärken efter tretåig hackspett syns på senvuxna granstammar.

Arter

Ullticka *Phellinus ferrugineofuscus* NT
 Vedticka *Phellinus viticola*
 Trådticka *Climatocystis borealis*
 Tickmussling *Antrodia heteromorpha*

- 1 fynd på granrötlåga
- allmän på granlågor
- funnen på en granlåga
- funnen på en granlåga

Vedtrappmossa <i>Anastrophyllum hellerianum</i> NT	- några fynd på fuktiga granlågor
Stor revmossa <i>Bazzania trilobata</i>	- funnen i centrala delen
Kantvitmossa <i>Sphagnum quinquefarium</i>	- sparsam förekomst
Stubbspretmossa <i>Herzogiella seligeri</i>	- flera fynd på gamla granlågor
Långfliksmossa <i>Nowellia curvifolia</i>	- sparsam på granlågor
Brunpudrad nållav <i>Chaenotheca gracillima</i> NT	- funnen på björkstubbar
Dvärgbägarlav <i>Cladonia parasitica</i> NT	- sparsamt på gamla tallstubbar
Kortskaftad ärgspik <i>Microcalicium ahlneri</i>	- funnen på talltorraka norra myren
Kattfotslav <i>Arthonia leucophelleae</i>	- sparsamt på senvuxna granar
Gammelgranlav <i>Lecanactis abietina</i>	- allmän på gammal gran
Garnlav <i>Alectoria sarmentosa</i> NT	- sparsam i senvuxen gran, V-delen
Grynig blåslav <i>Hypogymnia farinacea</i>	- spridd på senvuxna träd

Till vänster: Brunpudrad nållav *Chaenotheca gracillima* är funnen i flera delområden vid Klämmeshöjden.
Till höger: Det viktigaste nyckelelementet i gammelskogen vid Klämmeshöjden är förekomsten av granlågor i olika nedbrytningsstadier. Lågarikt område på Klämmeshöjden, delområde 1.

8. Äldre granskog, 10,2 ha

Grandominerad, flerskiktad och ogallrad skog med hällmarker, sumppartier och små bergbrantpartier. Betydande andel tall, spridda björkar och enstaka asp förekommer. Relativt gott om död ved i form av självgallrad klen gran och tall, spridda grövre granrötlågor och högstubbar. Objektet har högt framtidsvärde då självgallringen tilltar.

Arter

Vedtrappmossa <i>Anastrophyllum hellerianum</i> NT	- funnen på en granlåga
Långfliksmossa <i>Nowellia curvifolia</i>	- flera fynd på lågor
Kantvitmossa <i>Sphagnum quinquefarium</i>	- sparsamt
Brunpudrad nållav <i>Chaenotheca gracillima</i> NT	- sparsamt på björkstubbar
Gammelgranlav <i>Lecanactis abietina</i>	- spridd på gammal gran
Vedticka <i>Phellinus viticola</i>	- spridd på granlågor

9. Äldre tallskog, 5,6 ha

Flerskiktad äldre tallskog med inslag av gran och björk. Skogen är omgiven av myrar och äldre hyggen.

10. Våtmark, 6,5 ha

Det östligaste delområdet utgörs av mossen Juntern. Juntern har i våtmarksinventeringen klassats som ett område med mycket höga naturvärden och i synnerhet höga ornitologiska värden. Myrmarken är en svagt våld mosse.

Våtmarken Juntern

11. Utvecklingsmark, 10,9 ha

Det finns fem mindre områden mellan 0,6 och 4,2 ha som är gamla hyggen och ungskogar.

Totallista över noterade arter

Fåglar

Järpe *Bonasia bonasia*

Tjäder *Tetrao urogallus*

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus* NT

Insekter

Bronshjon *Callidium coriaceum*

Kärlväxter

Blåsippa *Hepatica nobilis*

Getrams *Polygonatum odoratum*

Grönpyrola *Pyrola chlorantha*

Knärot *Goodyera repens* NT

Lind *Tilia cordata*

Spindelblomster *Listera cordata*

Underviol *Viola mirabilis*

Ögonpyrola *Moneses uniflora*

Svampar

Bombmurkla *Sarcosoma globosum* VU

Dofttaggsvamp *Hydnellum suaveolens* NT

Fjällig taggsvamp *Sarcodon imbricatus*

Fyrflikig jordstjärna *Geastrum quadrifidum* NT

Kamjordstjärna *Geastrum pectinatum*

Kötticka *Leptoporus mollis* NT

Tickmussling *Antrodia heteromorpha*

Trådticka *Climatocystis borealis*

Ullticka *Phellinus ferrugineofuscus* NT

Vedticka *Phellinus viticola*

Lavar

Brunpudrad nållav *Chaenotheca gracillima* NT

Bårdlav *Nephroma parile*

Dvärgbägarlav *Cladonia parasitica* NT

Gammelgranlav *Lecanactis abietina*

Garnlav *Alectoria sarmentosa* NT

Grynig blåslav *Hypogymnia physodes*

Grynig filtlav *Peltigera collina*

Kattfotslav *Arthonia leucopellaea*

Korallav *Sphaerophorus globosus*

Kortskaftad ärgspik *Microcalicium ahlneri*

Liten spiklav *Calicium parvum*

Rostfläck *Arthonia vinosa*

Skrovellav *Lobaria scrobiculata* NT

Skuggblåslav *Hypogymnia vittata*

Slanklav *Collema flaccidum*

Mossor

Grov fjädermossa *Neckera crispa*

Guldlockmossa *Homalothecium sericum*
Kantvitmossa *Sphagnum quinquefarium*
Långfliksmossa *Nowellia curvifolia*
Platt fjädermossa *Neckera complanata*
Grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*
Stor revmossa *Bazzania trilobata*
Stubbspretmossa *Herzogiella seligeri*
Vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum* NT

Totalt har 39 signalarter (varav 12 rödlistade) noterats i området. Sju andra nämnvärda arter har noterats.

Inventerat av: Fredrik Wilde
Text och foto: Fredrik Wilde

Uppdaterat med både text och foto av Laura Hedberg 2014-02-06

HUR MAN ÖVERKLAGAR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

VAR SKALL BESLUTET ÖVERKLAGAS	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos regeringen, Miljödepartementet .
VAR INLÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall inlämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till regeringen.
TID FÖR ÖVERKLAGANDE	Skrivelsen måste ha kommit in till Länsstyrelsen inom tre veckor från den dag Ni fick del av beslutet , annars kan Ert överklagande inte tas upp till prövning.
HUR MAN UTFORMAR SITT ÖVERKLAGANDE M M	I skrivelsen skall Ni - tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienumret) - redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras Ni bör också redogöra för varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt. Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er. Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall undertecknas och namnteckningen förtydligas. Uppge också postadress samt telefonnummer där Ni kan nås dagtid.